

ХУДОЖНЯ ІНТЕГРАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА В РОБОТІ З ФОЛЬКЛОРНИМ ВОКАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ

ARTISTIC INTEGRATION AS A COMPONENT IN WORKING WITH A FOLK-LORE VOCAL ENSEMBLE

Стаття присвячена художній інтеграції як складова в роботі з фольклорним вокальним ансамблем. В статті розглянуто особливості розвитку сучасного фольклорного вокального ансамблю, розглянуто особливості жанрового різноманіття сучасних колективів, а також розглянуто вплив на розвиток та становлення ансамблю, через призму художньої інтеграції суміжних видів мистецтва до роботи із ансамблями. Автор, дослідивши специфіку використання інтеграції в музичному мистецтві крізь призму досліджень різних сучасних науковців з даної тематики дає власну характеристику сучасним інтеграційним процесам в процесі мистецького розвитку індивіда. Окрім цього, в роботі охарактеризовано специфіку керування сучасними фольклорними ансамблями, та можливості інтегрування в роботу із ними різних видів мистецтва, а також дано характеристику сучасній художній інтеграції в мистецтві та особливості її використання в різних мистецьких жанрах. На основі проведеного дослідження, автор вказує на важливість художньої інтеграції не тільки в фольклорному вокальному ансамблі, але і в будь-якому мистецтві в цілому, адже це має великий вплив на формування різних сучасних течій мистецтва, які набирають популярності сьогодні. Залученість в мистецтво різних жанрів дає змогу перейти мистецтву на новий рівень власного розвитку, чим користуються сучасні естрадні співаки, хористи, тощо. Варто зауважити, що в статті подано також специфіку інтеграції не тільки в процесі створення музичного твору, але і в процесі навчання учнів та студентів, зокрема, автор наводить приклади сучасних способів художньої інтеграції в фольклорних ансамблях, вказує специфіку застосування тих чи інших варіантів інтеграції в сучасні ансамблі різних жанрів мистецтва, що формує нові жанри в ансамблі. Також автор зазначає особливості застосування інтеграційних засобів у школі, інших середніх навчальних закладах, а також дає їм оцінку та варіанти покращення інтеграційних засобів.

Ключові слова: інноваційна педагогічна діяльність, інтеграція, художня інтеграція, фольклор, ансамбль.

The article is devoted to artistic integration as a component in work with a folk vocal ensemble. The article examines the peculiarities of the development of a modern folk vocal ensemble, examines the peculiarities of the genre diversity of modern collectives, and also examines the influence on the development and formation of an ensemble, through the prism of the artistic integration of related art forms to work with ensembles. The author, having studied the specifics of the use of integration in musical art through the prism of the researches of various modern scientists on this subject, gives his own characterization of modern integration processes in the process of artistic development of an individual. In addition, the work describes the specifics of managing modern folklore ensembles and the possibility of integrating different types of art into work with them, as well as the characteristics of modern artistic integration in art and the peculiarities of its use in various artistic genres. Based on the conducted research, the author points out the importance of artistic integration not only in the folklore vocal ensemble, but also in any art in general, because it has a great influence on the formation of various modern trends in art that are gaining popularity today. Involvement in art of various genres makes it possible to move art to a new level of its own development, which is used by modern pop singers, choristers, etc. It is worth noting that the article also presents the specifics of integration not only in the process of creating a musical work, but also in the process of teaching pupils and students, in particular, the author gives examples of modern methods of artistic integration in folk ensembles, indicates the specifics of the application of certain integration options in modern ensembles of different genres of art, which forms new genres in the ensemble. The author also notes the characteristics of the use of integration tools in the school and other secondary educational institutions, and also gives them an assessment and options for improving integration tools.

Key words: innovative pedagogical activity, integration, artistic integration, folklore, ensemble.

УДК 37.015
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.24>

Шевчук П.С.,
аспірант кафедри теорії та методики постановки голосу імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У розвитку вітчизняної культури величезну роль відіграє музичне мистецтво, яке підносить і окрилює людину, збагачує її духовний світ, допомагає формувати її світогляд та естетичний смак. Музичне мистецтво тісно пов'язане з життям людей, воно має великий вплив на розвиток ідентичності. Особливий інтерес до музики виявляє молодь. Проте свої переваги молоді люди віддають, переважно, популярній музиці, яка завжди позитивно впливає на психоемоційний і моральний розвиток особистості.

Водночас, сьогодні у вітчизняній музичній культурі залишається актуальною традиція вокального ансамблевого виконавства, яка особливо підтримується в останні роки державою через популяризацію української культури, та що позитивно впливає на музичне виховання молоді зокрема.

В сучасних умовах, звернення до традицій, звичаїв, фольклору є дуже важливим та актуальним. Важливим аспектом розвитку особистості є соціалізація людини. Коли мова йде про національну свідомість та національне виховання, то,

безперечно, що це проявляється у вивченні і збереженні народного фольклору.

Організаційна та змістовна робота з вокальним колективом в умовах функціонування культурно-освітніх центрів будується на основі досягнень таких наук, як: музичний менеджмент, музикознавство, естетика, психологія, педагогіка, методика музичного виховання та вокального навчання. Вокальні ансамблі, будучи малою формою спільного музикування, займають значне місце у широкій концертній практиці. При цьому вони можуть бути різними за рівнем підготовки виконавців та за стилем виконання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання художньої інтеграції в мистецький процес розглядалися різними дослідниками. Зокрема, В. Краснощеков, А. Коновалов розглядали інтеграції крізь призму ансамблю, а також визначали межі поняття «ансамбль» та його специфіку у сучасному мистецтві.

І. Шевченко та Т. Бодрова розглядали особливості використання фольклору в сучасному дитячому ансамблі, а також звертали увагу на важливість використання народних пісень в розвитку сучасної молоді.

Варто зауважити, що сучасні дослідники, на роботи яких ми спираємося, розглядали аспекти художньої інтеграції в мистецтві в окремих художніх образах, окремих жанрах; важливим залишається питання всеохолюючого залучення мистецтва в освіті, комплексного підходу в дослідженні та використанні різних видів мистецтва, а також продукт, який ми отримуємо від поєднання різних художніх жанрів в одне ціле.

Мета статті. дослідити особливості художньої інтеграції в фольклорний вокальний ансамбль.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція – від латинської “integratio” – доповнення, відбудова цілого (integer – ціле), поєднання до купи ряду частин чи елементів. У даному випадку дефініція «ціле» розглядається, як частина структурної упорядкованої системи, що виконує визначені функції. Зосереджуючи увагу на визначенні терміну з педагогічно-естетичної точки зору, слід зазначити, що інтеграція – це взаємопроникнення частин цілого, які є роз’єднані, але мають значну спорідненість: внутрішні зв’язки мистецтв, наук, уявлень та знань про світ та людину в цілому, тощо.

Художня інтеграція являє собою важливу частину загальної структури фольклорних вокальних ансамблів, адже це сприяє системності та всеохопленню розвитку навичок та здібностей учасників ансамблю. Заняття у вокальному ансамблі сприяють розширенню музичної культури молодих людей, розвитку їх музичних здібностей (мелодійного, ритмічного, тембрового, гармонійного слуху; вокального голосу; музичності в цілому), а також виховують сценічну культуру, музично-художній

смак, творчу ініціативу та самостійність. Особливо необхідно наголосити на тому факті, що участь у вокальному ансамблі впливає на розвиток виконавських навичок молоді, що позитивно позначається на самооцінці особистості та її творчому розвитку в цілому. Справа в тому, що в процесі ансамблевого співу навіть за наявних дуже скромних вокальних даних у кожного учасника ансамблю з’являється можливість самовираження, публічної демонстрації власних досягнень. Це, своєю чергою, обумовлює прагнення до освоєння вокального ансамблевого виконавства.

Ідеї інтегрованого навчання, пов’язані з різними аспектами інтеграції освітніх областей, різних видів діяльності, спадкоємності різних щаблів освіти, стали особливо актуальними у сучасний період розвитку науки та техніки, коли людині все доступно. Це дозволило по-іншому поглянути на інтеграцію освітніх областей відповідно до вікових особливостей індивідів.

Поняття «ансамбль» походить від французького “ensemble” – сукупність, єдність елементів, що утворюють одне ціле. У музичному мистецтві термін «ансамбль» позначає художній колектив із кількох виконавців, які йдуть до однієї мети – створення художнього твору.

В. І. Краснощеков зазначає, що у музиці поняття ансамбль має кілька значень: а) спільне виконання кількох співаками чи інструменталістами музичного твору; б) невелика група музикантів, які спільно виконують музичний твір; в) музичний твір, призначений для виконання невеликою групою співаків чи інструменталістів; г) колектив, який би виконавців різних видів мистецтва; д) художня єдність при спільному виконанні, узгодженість, урівноваженість усіх компонентів виконання [13].

А. А. Коновалов зазначає, що «вокальний ансамбль – це колектив, створений виконання музичних творів, де кожна його партію виконує одне чи кілька співаків [12].

Дослідниця, Шевченко І. Л., характеризує ансамбль, вказує на його необхідність в освіті: «ансамблево-виконавська діяльність має велике значення через можливість естетичного виховання учасників. В будь-якому колективі використання вокальних, ритмічних, танцювальних імпрровізацій розвиває не тільки голосові, а й творчі здібності учасників» [17, с. 143].

Зазначимо, що процес вокального виховання дуже трудомісткий і тому розвиток кожного співака та ансамблю загалом залежить від професіоналізму керівника. Будь-який керівник зобов’язаний володіти вокальною педагогікою, знати та розуміти розвиток вокального апарату у будь-якому віці. Вокальна педагогіка – область, що розвивається, де безліч педагогів і шкіл шукають і пропонують свої методики роботи, діляться досвідом розвитку голосу та розкриттям потенціалу учнів, саме тому.

В такій ситуації, дуже важливим є художня інтеграція у процес керівництва.

Дослідник мистецтва В. І. Лимаренко, зазначає: «Управління вокальним ансамблем доцільно трактувати як вид художньо-творчої діяльності людини. Це пов'язано з розумінням музики як частини культури суспільства. Управління вокальним ансамблем є складним явищем в цілісній динамічній системі музичного мистецтва. Потреба надати явищам музичної культури особливу форму, що робить можливим процес їхнього суспільного освоєння, – саме це спровокувало інтерес до вокально-хорового мистецтва, зумовило його художньо-інтерпретаційну сутність і головну специфічну функцію – функцію розкриття музичних образів оригіналу композиторської творчості в даному конкретно історичному, соціокультурному середовищі» [14, с. 190].

«Художньо-естетичні потреби й інтереси учасників вокального ансамблю грають важливу роль у формуванні культури самих учасників вокального ансамблю. Керівнику необхідно виявляти художньо-естетичні інтереси і потреби членів вокального колективу для удосконалення спільної роботи з вокальним колективом в аспекті підвищення мотивації до діяльності» [14, с. 191].

Інтеграції художніх видів діяльності є досить різними та багатограними: художньо-образне мислення, методика творчого самовираження; залучення всіх учасників освітніх відносин у музично-розвивальний процес, тощо.

Наприклад, в шкільній освіті, інтеграція художніх видів діяльності спрямована на синтез діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, інтегративного підходів та принципів (доступності, перспективності, систематичності, звукової наочності, свідомості та активності, колективного характеру) із врахуванням індивідуальних особливостей, позитивного фону навчання, єдності художнього та технічного аспектів мистецтва. Такий підхід, відповідно, спрямований на вирішення питань, пов'язаних з формуванням у молодих людей звукоутворення, артикуляції, дихання, чистоти слухового контролю, ансамблю, емоційної виразності у процесі безпосередньої освітньої діяльності.

Аспектом художньої інтеграції в шкільній освіті є слухання музики, що пов'язане з усіма видами мистецтва. У його основі – концертно-виконавська діяльність. Наприклад, спів, передбачає як попереднє прослуховування пісні, і слухання її у процесі розучування і виконання. У той же час співи, наприклад, у хороводах, супроводжуються рухами. Кожен засіб музичного виховання впливає на інші, і всі разом вони служать розвитку музичних здібностей. Слухання музики виховує музичне сприйняття підлітка, допомагає розрізнати музичні твори. Оскільки слухання

передбачає впізнавання музичного твору, воно сприяє розвитку музичного слуху.

Так само як і в освіті, художня інтеграція в фольклорному ансамблі є досить важливою сьогодні. Завдання сучасного керівника ансамблю полягає у виявленні перспективних тенденцій у нових стратегіях залученості в ансамблі, які передбачають облік найрізноманітніших факторів, а також у зверненні до різних творчих методик, щоб опанувати інструменти вбудовування та одночасно регулювання спонтанно протікаючих процесів та досягнення шуканої органічності.

В активних процесах художньої інтеграції ХХІ ст. важливе місце займає взаємодія різних жанрів мистецтв, що має значний вплив на принципи формоутворення. Вивчення зв'язків між окремими ареалами художньої творчості зробило очевидною їх координуючу роль у породженні нових форм, смислів та значень художньої мови, а головне, її єдності. Саме тому, сьогодні дуже важливо не стільки дотримуватися стандартів, скільки не боятися експериментувати.

Бодрова Т. О., у свою чергу, зауважує, що «важливим... є вивчення зразків українського дитячого фольклору: колядок, щедрівок, веснянок, ігор – танків, ігор – пісень, поспівок, закличок, забавлянок, дражнилок, колискових тощо. Цей універсальний матеріал можна з успіхом використати у будь-якому виді музично-виховної діяльності» [2, с. 152].

Шевченко І. Л., вказує, що «у програмі вокального ансамблю має бути багато народних пісень, при виборі яких необхідно враховувати вікові особливості сприйняття їхнього змісту, музичний матеріал, його обробку. Особливо слід підкреслити важливість і необхідність народної пісні для вокального виховання, здобуття на її основі цілого комплексу навичок (співацького дихання, дикції, кантлени, розвитку гармонічного слуху) тощо» [17, с. 144].

Фольклор на сцені у виконанні професійних колективів і діячів естради є в аранжуванні та обробці, що має вияв у ступені зміни архаїчного матеріалу композиторами: перекладення, полегшений виклад, редагування, складання композицій відповідно до фольклорного матеріалу, тощо. Аранжування є найбільш простим процесом, в тому плані, що це не сильно змінює автентичний матеріал, у той час, як обробка є більш складним процесом обробки фольклору. Сьогодні професійна музична творчість передбачає залучення автентичного музичного фольклору в якості матеріалу, який «композитори використовують у вокальних жанрах, та у інструментальних творах: симфонії, п'єсах для окремих інструментів тощо» [7, с. 12].

Окреслюючи роботу ансамблів, дослідник Павленко І., вказує, що «сучасне освоєння

традиційних контекстів культури виявляється, перш за все, у впровадженні її елементів у повсякденне життя учасників руху, власне, утворенні стійких «ритуальних» комплексів (спів, танець, обряд, мова, поведінка), які регулярно культивуються в осередках (колективах), об'єднаннях, народних хорах, ансамблях, клубах, де утверджуються традиційні культурні цінності. Безумовно, це вже інший, віддалений від істинно традиційного, контекст побутування фольклорних творів, проте він сприймається нашим сучасником і його необхідно розглядати як новацію для теперішніх соціальних і культурних умов життя» [16, с. 725].

Окрім залученості різних жанрів для мистецтвотворення, важливим також залишається і взаємодія керівника та учасників ансамблю, трупи, хору, тощо. При чому, необхідно, щоб процес протікав у формі «зацікавлених діалогічних стосунків та ділового співробітництва в пошуковій діяльності», бо це, у свою чергу, «є характерною ознакою методичного забезпечення успішності розгортання роботи; проблемно-пошуковий діалог – це не серія випадкових запитань і відповідей, а взаємопов'язані репліки, об'єднані актуальною для тих, хто спілкується, проблематикою» [2, с. 154].

Будь-яке мистецтво синтезує у собі можливості поліфонічного розкриття у рухах, жестах, звуках, фарбах, просторовій мірності, хоча мові мистецтва властиві закони, які переважно спираються на певні порядки властивостей та проявів людини, що змінюються із віком.

Можна розвивати певний ступінь поліфонічної уяви і на заняттях мовою одного мистецтва, але чи не буде це пригніченням природи свідомості, багатоаспектність якої все одно вриватиметься в це виключно ізольоване мистецтво. Варто також зауважити, що на сучасному етапі розвитку світу, ізольоване вивчення лише певного аспекту мистецтва неможливе, оскільки як діти так і дорослі мають вільний доступ до будь-якого виду мистецтва поза межами учбового закладу, місця роботи, тощо.

Оскільки кожна людина має свої мистецькі уподобання, то залучення до хорового ансамблю різних жанрових аспектів мистецтва, спонукання до використання у ансамблі різних видів мистецтва, які подобаються членам ансамблю матиме не тільки позитивний аспект на атмосферу в колективі, але і сприятиме формуванню різних музичних синтезів, що матиме свої позитивні моменти у розвитку мистецтва.

Висновки. Отже, художня інтеграція являє собою важливу частину загальної структури фольклорних вокальних ансамблів, адже це сприяє системності та всеохопленню розвитку навичок та здібностей учасників ансамблю.

Художня інтеграція являє собою важливу ступінь розвитку сучасного мистецтва, адже залученість різних жанрів мистецтва в єдину роботу – створює нові жанри та види мистецтва, що впливає на загальний рівень розвитку мистецтва. Відповідно, процес інтеграції різних видів мистецтва в роботі з фолкльорним ансамблем впливає на загальний розвиток фолкльористики сьогодні, а також створює нові, цікаві образи в мистецтві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Актуальні аспекти сучасного українського музичного мистецтва : колективна монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 212 с.
2. Бодрова Т. О. Педагогічне управління процесом вивчення української музично-педагогічної спадщини. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. Київ : Вид-во Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2004. Вип. 5. С. 148–157.
3. Бокоч В. А. Фольклор в репертуарі сучасних естрадних вокалістів. Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство, 2018. Вип. II (11). С. 153–157.
4. Гарасим Я. Нариси до історії української фольклористики. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2009. 301 с.
5. Гордійчук М. Українська народна музика. Фольклор і фольклористика. Київ : Музична Україна, 1979. С. 5–48.
6. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикологічні розвідки. Київ ; Тернопіль : «Астон», 2002. 236 с.
7. Гусарова Е. М. Природа песенного фольклора как основа современного исполнительства (на примере музыкальных коллективов и солистов Республики Мордовия) : автореф. дис. ... канд. искусств. : 24.00.01. Саранск, 2012. 16 с.
8. Драбчук Ю. П. Тенденції розвитку сучасної популярної пісні в Україні. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку, 2012. Вип. 18 (2). С. 164–169.
9. Карчова Ю. І. Сучасні тенденції інтерпретування української народнопісенної виконавської парадигми. Культура України. Мистецтвознавство, 2018. Вип. 61. С. 138–148.
10. Кифенко А. М. Методика формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва в навчальному хоровому колективі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання». Київ, 2019. 23 с.
11. Конвалюк У. В. Трансформації фольклору у творчості сучасних українських естрадних співачок. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку, 2016. Вип. 22. С. 204–208.
12. Коновалов А. А., Буторина Н. И. Развитие навыка многоголосного пения участников вокального ансамбля с применением фонограммы. URL: http://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/1773/1/fks_2013_13.pdf
13. Краснощёков В. И. Вопросы хороведения. Москва : Музыка, 1968. 300 с.

14. Лимаренко В. І. Методична компетентність майбутнього керівника вокального ансамблю: категорійний аналіз проблеми. Наукові записки. Серія: педагогічні науки, 2020. С. 189–192.

15. Лозко Г. С. Українське народознавство. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 512 с.

16. Павленко І. Вокальні ансамблі сучасного побутування (жанрові особливості). Народознавчі зошити, 2013. № 4. С. 722–726.

17. Шевченко І. Л. Вокальний ансамбль як форма організації музично-творчої діяльності майбут-

нього педагога-музиканта. Наукові записки ЦДПУ. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 157. С. 141–147.

18. Щолокова О. П. Компетентнісна парадигма мистецької освіти. Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ Міжнар. пед. мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької, 2011. Вип. 7. С. 53–55.

19. Яценко Л. Українське народне багатоголосся. Київ : Музична Україна, 1962. 235 с.